

Kuntien taloudessa käänne parempaan**-velkaantuminen vaarana****Alijäämä kääntyy ylijäämäksi..**

Pohjois-Savon kuntien talousarviot 2011 kertovat että kuntataloudessa on tapahtunut odotettu käänne parempaan vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna. Käänne on tapahtunut useammallakin tunnusluvulla mitattuna. Kuntien *verotulojen odotetaan kasvavan 6,3 %*. Yhteisöverotulojen arvioidaan kasvavan jopa kolmanneksella kuluva vuodesta*. Vain kaksi kuntaa, Juankoski (21 %) ja Maaninka, korottivat tuloveroprosenttiaan v 2011. *Verotulojen kehitys on rivakampaa kuin kuntien toimintakulujen kasvu*. Kunnat arvioivat toimintakulujensa kasvavan +5,4 %. Maakunnan kunnille tärkeät valtionosuudet kasvavat +4,6 %**. Kuntien *vuosikatteet paranevat lähes 17 M€* ja mikä tärkeintä, kuluvalle vuodelle ennakoitu *alijäämäisyys -11,2 M€ kääntyy 2,7 M€ :n ylijäämäksi*. Toki edelleen yhdeksän kuntaa ennakoivat tuloksensa muodostuvan alijäämäiseksi. Maakuntakeskus Kuopion taloudessa käänne näkyy varovaisen toiveikkaana n. 6 M€ :n ylijäämän odotuksena (v 2010 ylijäämää odotetaan n. 9 M€)***.

Kuntien omat henkilöstömenot kääntyvät yllättäen 7,5 %:n laskuun ja samalla palvelujen ostot lisääntyvät liki 5 %. Kokonaisuutena palvelujen ostot ovat jo yli 40 % kuntien toimintakuluista ja kunnille jo suurempi menoerä kuin oman henkilöstön henkilöstömenot.

---

*Yhteisöverotulojen kuntien jako-osuus nostettiin 22,03 %:sta 32 % vuosiksi 2009-2011.

**Valtionosuudet sisältävät verotulomenetyksen kompensaaion kunnille.

***Kuopion tuloslaskelmaan vaikuttava Karttulan kuntaliitos on huomioita liitetaulukoissa mm toimintakulujen n. 18 M€ :n lisäyksenä.. Kuopion kaupungin tuloslaskelmaan sisältyy kaupungin liikelaitosten ja taseyksiköiden (ml Kuopion Energia) tuloutusta 26,1 M€. Lisätietoa maakuntien keskuskaupunkien talousarvioista julkaisussa: Velkaa lisää; Suurten kaupunkien talousarviot 2011/Heikki Helin.

..samalla toimintakate heikkenee ja velkaantuneisuus kasvaa

Valoisassa yleiskuvassa on myös varjopaikkoja. Huolimatta positiivisesta tulojen kehityksestä kuntien käyttötulojen ja toimintamenojen erotus eli *toimintakate heikkenee liki 5 %*. Talouden tasapainottamispyrkimyksistä huolimatta kuntatalouteen ei synny liikkumavaraa välttämättömien investointien rahoitukseen. Vaikka investointitaso maakunnassa laskee, niin kuntien *velkaantumisen vauhti* on pelottavan nopeaa kun kasvavat nettoinvestoinnit käytännössä rahoitetaan lainarahalla. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että vaikka kuntien vuosikate paranee reippaasti, niin vuosikate 74,4M€ ei riitä kattamaan kuntien liki 120 M€ :n nettoinvestointeja. Niinpä kuntien *pitkäaikaisten lainojen määrä* kasvaa ensi vuonna 5 %. Pitkäaikaisten

lainojen määrä kasvaa 154 €/as eli yhteensä n. 20 M€. Kuntien lainasalkku on v 2011 lopussa arviolta yhteensä 465 M€.

Kuntien väliset erot suuria..

Maakunnan kuntien erot talouden tunnuslukujen valossa ovat suuria. Kun Nilsin kunnan toimintakulut ovat maakunnan alhaisimmat 5470 €/asukas, kustantaa liki vastaavien palvelujen tuottaminen Maaningalla 8983 €/asukas. Maaningan toimintakuluja tosin nostaa Sydän Savon lomituspalvelujen käynnistymisestä v2011 alusta, jonka seurauksena kunnan henkilöstömäärä ja ostopalvelut kasvavat voimakkaasti. Varsinaisen lomituspalvelun kulut MELA korvaa kunnalle täysimääräisesti.

Pitkäaikaisten lainojen määrä on Keiteleellä 273 €/asukas kun Juankosken kaupunki kovissa investointipaineissa ylittää 4 151 €/ asukas. Maakunnan kuntien keskimääräinen velkataakka on v 2011 lopussa 1873 €/asukas.

..ja yhteistyöalueet monimutkaistuvat.

Kuntien keskinäinen vertailu taloudenpidossa vaikeutuu monesta syystä. Ensinnäkin kunnat ovat muodostaneet Paras lainsäädännön edellyttämiä *yhteistoiminta-alueita* sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Yhteistoiminta-alueet perustuvat joko kuntayhtymämuotoon tai isäntäkuntamalliin; seitsemän kuntaa valmistautuu *Kysteri liikelaitoksen* käynnistymiseen v 2012 alusta. Muillakin toimialoilla, kuten esim. ympäristöterveydenhuollossa (Siilinjärvi isäntäkuntana 9 kunnan ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueelle), eläinlääkintähuollossa ja tukipalveluissa (Kuopion ja sairaanhoitopiirin ateria- ja huoltopalveluliikelaitos käynnistyy v. 2012 alusta), on syntynyt ylikunnallisia yhteistoiminta-alueita. Niin ikään yhden kunnan sisällä toimintoja tai palveluja voidaan *liikelaitostaa, yhtiöittää tai hoitaa ostopalveluna*. Varsinkin ostopalvelut ovat olleet koko 2000 luvun ajan vahvassa kasvussa samalla kun kuntien omat henkilöstömenot v 2011 pienenevät. Kuntaliitoksia tapahtuu vuodenvaihteessa kaksi: Kuopio-Karttula* ja Lapinlahti-Varpaisjärvi** kuntaliitokset.

---

*Kuopio – Karttula yhdistymisavustus on yhteensä 4,48 M€ ja se jakautuu v 2011- 2013. Yhdistymisavustus käytetään koulukeskukseen, kirkonkylän tiestöön ja valaistukseen ja kylien kehittämiseen.

**Lapinlahti-Varpaisjärvi kuntaliitosavustuksesta (yht.2,8 M€) sisältyy Lapinlahden kunnan tuloslaskelmaan 1.12 M€, joka on kohdennettu yleiskatteelliseksi tasapainottamaan taloutta v.2011.

Sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvu huolena

Pohjois-Savon kuntien *sote toimialan menot ovat kaikista toimintakuluista n. 50 %*. Korkeimmat sote menot ovat luonnollisesti niissä kunnissa joissa on suhteellisesti eniten ikääntynyttä väestöä. Esimerkiksi Pielaveden kunnassa sote menot ovat 67 % kaikista toimintakuluista. Vastaava prosentti Rautalammilla on 64,6 ja Rautavaaralla 59. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon menot kasvavat nopeammin kuin kuntien menot yhteensä kasvavat. *Sote menot kasvavat +6,8 % vuodelle 2011*. Näköpiirissä oleva kuntien *henkilöstön eläköityminen* osuu hoito- ja hoiva-alan ammatteihin; kunnat eivät kuitenkaan suurimpia kaupunkeja ja kuntayhtymiä lukuun ottamatta ole erityisemmin varautuneet henkilöstönsä eläköitymisiin. Väestön

ikäntyminen ohjaa vahvasti myös kuntien investointeja. Esimerkiksi Juankosken kaupungin investoinneista merkittävimpiä ovat terveyskeskuksen peruskorjaus ja Putaansaaren hoivakodin rakentaminen.

Siiliset -yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveydenhuollon menot 2011(yht. 66,6 M€) ovat Siilinjärven (41,0 M€), Maaningan (10 M€) ja Nilsian (15,6 M€) omissa tuloslaskelmissa kuntakohtaisina sisältäen myös erikoissairaanhoidon menot.

Kunnat investoivat enenevästi omalla rahalla

Maakunnan kuntien investoinnit (brutto) pienenevät 20 M€: la kuluva vuodesta. Bruttoinvestoinnit yhteensä ovat n. 130 M€. Sen sijaan kuntien nettoinvestoinnit kasvavat kuluva vuodesta n. 5 %:la. Tämä tarkoittaa, että *kunnat investoivat enenevässä määrin omilla rahoillaan*. Kuntien kipeästi kaipaamiin investointeihin on yhä vähemmän käytettävissä valtionosuuksia kun mm. perustamishankkeiden valtionosuuksien määrä kunnille on valtion budjetissa jatkuvasti vähentynyt. Eniten nettoinvestointeja asukasta kohden on Tervossa (1311€/as), Rautavaaralla (1152 €/as.) ja Kiuruvedellä (1049 €/as.). Pienimmät investoinnit ovat Maaningalla; vain 90 €/asukas. Maakunnan kuntien investoinnit ovat pääosin terveydenhuollon ja opetustoimen sekä kunnallistekniikan investointeja. Kaikki kunnat ovat varautuneet budjeteissaan rahoittamaan nopeiden valokuituyhteyksien rakentamista haja-asutusalueilleen.

Kuntien odotukset valtion toimenpiteiksi

Kunnat odottavat valtiolta kuntien veropohjan laajentamista. **Jäteverosta ja pääomaverosta tulisi osa tulouttaa kunnille**. Niin ikään **yhteisöveron jako-osuus tulee pitää nykyisellä 32 % tasolla**.

Kunnille **ei tule säätää lisävelvoitteita** ilman, että vastaava rahoitusosuus kunnille turvataan.

Valtionosuusjärjestelmää tulee kehittää niin että 1) vastaa nykyistä paremmin kuntien **todellisia palvelutuotannon kustannuksia** 2) se **tukee kuntien tuottavuuden parantamista**, uusien toimintamuotojen kokeilua ja käyttöönottoa ja 3) **kannustaa kuntien väliseen yhteistyöhön**.

Kuntien **normiohjausta tulee purkaa** ja palvelujen **mitoitustapoihin** on saatava väljennyksiä.

